

Rapport 2016:20

Länsstyrelsen
Stockholm

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län

Förvaltningsperiod 2016–2019

Rapport 2016:20

Länsstyrelsen
Stockholm

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län

Förvaltningsperiod 2016–2019

Foto omslag: Mostphtos/Torbjörn Swenelius

Utgivningsår: 2016
ISBN: 978-91-7281-695-4

För mer information kontakta enheten för naturvård.

Länsstyrelsen i Stockholm
Telefon: 010-223 10 00

Länsstyrelsens rapporter finns på
www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer

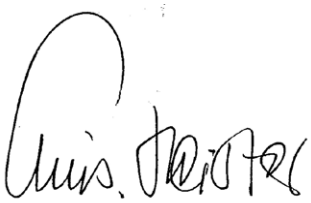
Förord

Under de senaste åren har det skett stora förändringar i den nationella rovdjurspolitiken, inte minst genom den ökade regionaliseringen. I de nationella riktlinjerna slås det fast att de stora rovdjuren ska långsiktigt finnas kvar i den svenska faunan och tillåtas sprida sig i sina naturliga utbredningsområden. Det ska också råda en god samexistens mellan människa och stora rovdjur vilket bland annat innebär att det inte ska bli påtagligt svårare att hålla tamdjur. Det är inte minst viktigt i ett befolkningstätt län som Stockholm där förvaltningen även ska ta hänsyn till interaktioner med stadsbyggnad och samlad bebyggelse.

Antalet rovdjur i länet har varierat över åren. Stockholm har en fast stam av lodjur och periodvis av varg. Björn och kungsörn besöker regelbundet länet och någon enstaka gång vandrar även järv genom vårt län.

Förvaltningsplanen för Stockholms län är ett policydokument och ska ge förutsättningar för en förutsägbar förvaltning med tydliga mål och riktlinjer.

Viltförvaltningsdelegationen i Stockholms län, där företrädare för olika intressen finns representerade, har deltagit i arbetet med att ta fram planen. Delegationen har fastställt planen på sitt möte den 3 december 2015.

Chris Heister

Landshövding

Innehållsförteckning

Sammanfattning **9**
Viktiga övergripande riktlinjer för förvaltning av rovdjur i Stockholms län 9
1 Inledning **10**
1.1 Syfte och mål 10
1.2 Målgrupp 11
1.3 Förvaltningsplanens upplägg 11
1.4 Definition av begrepp 11
2 Bakgrund och förutsättningar **13**
2.1 Internationella konventioner och direktiv 13
2.2 Nationella mål 13
2.3 Förutsättning för rovdjursetablering i Stockholms län 14
2.4 Ekosystembaserad adaptiv viltförvaltning 15
2.5 Naturvårdsverkets roll 16
2.6 Förvaltningsområden 16
2.7 Länsstyrelsens roll 16
2.8 Viltförvaltningsdelegationen 17
2.9 Samarbete över gränserna 17
3 Övergripande riktlinjer och mål **18**
3.1 Lodjur 18
3.2 Varg 20
3.3 Björn 23
3.4 Järv 24
3.5 Kungsörn 24
4 Förekomst av bytesdjur **26**
4.1 Rådjur 26
4.2 Älg 27
4.3 Vildsvin 27
4.4 Övriga arter 27
4.5 Uppföljning av underlag 28
5 Rovdjursangrepp på tamdjur **29**
6 Förebyggande av rovdjursangrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden **30**
7 Rovdjursangrepp på hundar **31**
8 Skador på gröda och annan fast egendom **32**
9 Rovdjursangrepp på människor **33**
9.1 Övergripande riktlinjer för att förhindra angrepp på människor 33
10 Ersättning för uppkomna skador **34**
11 Illegal jakt **35**
12 Påverkan på annat jaktbart vilt **36**

13 Förtroende för rovdjursförvaltningen 37

14 Påverkan på människors livskvalitet 38

15 Rovdjursturism 39

16 Förvaltningsåtgärder 40

16.1 Beståndsövervakning 40
16.2 Regional adaptiv viltförvaltning 40
16.3 Skadeförebyggande åtgärder 40
16.4 Bidrag till skadeförebyggande åtgärder 40
16.5 Ersättning i samband med rovdjursrivna tamdjur 41
16.6 Akuta åtgärder vid rovdjursangrepp 41
16.7 Användning av hundar 41
16.8 Hantering av närgångna rovdjur 41
16.9 Skyddsjakt 42
16.10 Skyddsjakt med stöd av 28 § jaktförordningen 42
16.11 Populationsreglerande jakt 42
16.12 Förebyggande av illegal jakt 43
16.13 Åtgärder för förbättring av genetisk status 43
16.14 Kunskapsuppbyggnad och forskning 43
16.15 Information och kommunikation 43
16.16 Finansiering av förvaltningen 44

Sammanfattning

Art	Miniminivå	Förvaltningsnivå	Utbredning
Lo	2,5	5-7 (föryngring)	Naturlig utbredning
Varg	1	1-2 (föryngring)	Naturlig utbredning
Björn	Förekomst	1-2 (individer)	Naturlig utbredning
Kungsörn	Förekomst	Ingen begränsning	Naturlig utbredning
Järv	Ej aktuell	-	-

Viktiga övergripande riktlinjer för förvaltning av rovdjur i Stockholms län

- Rovdjuren ska finnas långsiktigt i länet
- Rovdjuren bör förvaltas adaptivt i relation till bytesdjuren.
- Förvaltningen av rovdjuren tar hänsyn till ekonomisk påverkan på näringar, upplevd livskvalitet, möjligheter att bedriva jakt samt intäkter från jakt, allmän naturupplevelse och rovdjursturism.
- Skador på tamdjur ska så långt som möjligt undvikas.
- Ersättningar ska utgå ifrån verkliga kostnader för den drabbade och även inkludera indirekta kostnader.
- Lodjursstammen begränsas genom licensjakt då den ligger över förvaltningsnivån.
- Lodjursinventering bör ske i form av områdesinventering, eller likvärdig inventering, minst vart tredje år.
- Förvaltningen av rovdjuren tar hänsyn till interaktionen med stadsbygd och samlad bebyggelse. Urban expansion, befintlig och utbyggd infrastruktur för bilar, transporter, och rälsbunden trafik integreras aktivt i arbetet med förvaltningen av rovdjuren.

1 Inledning

Rovdjuren ska finnas i så stort antal att arterna långsiktigt finns kvar i den svenska faunan och att djuren kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. Detta syfte ska uppnås i en sådan takt som främjar samexistensen mellan människor och dessa arter samtidigt som skador och olägenheter förebyggs och begränsas.

Stockholms län har under ett antal år haft ett fåtal familjegrupper av lodjur. Förutom lodjur finns regelbunden förekomst av kungsörn och varg samt sporadisk förekomst av björn. Oavsett vad man tycker eller hur man tycker sig påverkas av rovdjuren, vinner alla inblandade på en öppen och saklig dialog. Länsstyrelsen och Viltförvaltningsdelegationen har en viktig roll att värna och stärka dialogen.

De stora rovdjuren känner inte av administrativa gränser, varken geografiska eller organisatoriska. Det är därför nödvändigt att samverka aktivt över läns- och nationsgränserna. Organisatoriskt är det också mycket viktigt att se rovdjuren, deras bytesdjur och människan i ett sammanhang. Viltförvaltningsdelegationen är det forum där rovdjursförvaltning, viltförvaltning och människors olika intressen möts.

1.1 Syfte och mål

Länsstyrelsen ska enligt förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263) upprätta en regional förvaltningsplan för dessa arter. Förvaltningsplanen ska beskriva hur de politiska målen om en gynnsam bevarandestatus och långsiktigt livskraftiga stammar för rovdjuren ska uppnås. Planen har arbetats fram i samarbete med Viltförvaltningsdelegationen (VFD) och skickas sedan på remiss, varefter VFD ska fastställa planen. Planen ska vara ett levande dokument och fungera som ledning för den regionala rovdjursförvaltningen, utöver de nationella målen och riktlinjerna. Den ska ge förutsättningar för en förutsägbar förvaltning med tydliga mål och riktlinjer samt åtgärder för hur målen ska uppfyllas. Genom öppenhet och dialog kring den regionala förvaltningens mål och strategier kan även de konflikter och motsättningar som finns i synen på de stora rovdjuren hanteras, förebyggas och minskas.

Viltförvaltningsdelegationen ska enligt förordningen om viltförvaltningsdelegationer pröva frågor om godkännande av länets rovdjursförvaltningsplan (SFS 2013:1131). Länets rovdjursförvaltningsplan gäller i fyra år och revideras senast 2019. Förändras förutsättningarna för förvaltningen bör planen revideras tidigare.

1.2 Målgrupp

Förvaltningsplanen vänder sig till alla som på något sätt berörs av länets rovdjur eller är allmänt intresserad av dessa frågor. Den ska vidare användas av Länsstyrelsen som ett verktyg i arbetet med den löpande förvaltningen.

1.3 Förvaltningsplanens upplägg

Grundprincipen i upplägget för förvaltningsplanen är att den ska vara överskådlig, uppdaterad och användbar. Själva förvaltningsplanen utgör den stomme som visar vad rovdjursförvaltningen innehåller. Här klargörs förutsättningarna för rovdjursförvaltningen samt Länsstyrelsens och Viltförvaltningsdelegationens mål och tidsperspektiv för olika delar i förvaltningen. För att underlätta uppföljning och revidering har förvaltningsplanen utformats så att nödvändiga planeringsunderlag, strategier och övergripande riktlinjer ligger som bilagor till förvaltningsplanen, dessa kommer att kompletteras efterhand.

1.4 Definition av begrepp

Övergripande riktlinjer
Beslutas av VFD och anger inriktningen för olika delar av den regionala viltförvaltningen. I formuleringen av övergripande riktlinjer används ordet ”ska” endast för att tydliggöra sådant som Länsstyrelsen är bunden till genom lagar och föreskrifter. I annat fall används ordet ”bör”.

Föryngring
Föryngring anger antalet kullar som fötts av arterna björn, varg, järv och lodjur eller antalet kungsörnspar som kläckt fram ungar.

Gynnsam bevarandestatus (gybs)
Gynnsam bevarandestatus beskriver vilka förutsättningar som krävs för att en art ska kunna finnas kvar på lång sikt. Bevarandestatusen ska anses gynnsam när:

1. Artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö
2. Artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid.
3. Det finns, och sannolikt kommer att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska behållas på lång sikt.

Bedömningen av gynnsam bevarandestatus ska göras på vetenskapliga grunder. Regeringen har föreslagit antalsintervall för när rovdjursarterna i Sverige kan anses uppnå gynnsam bevarandestatus.

Naturvårdsverket har därefter fastställt exakta värden, så kallade referensvärden inom intervallet.

Referensvärde för populationsstorlek
Referensvärdet är den lägsta nivån som en arts population kan ha för att arten ska ha gynnsam bevarandestatus. En population behöver vara större än referensvärdet för att en aktiv förvaltning ska kunna bedrivas.

Miniminivå
Miniminivåerna anger det lägsta antalet föryngringar per år som förvaltningen ska syfta till att upprätthålla för att det nationella referensvärdet (och gynnsam bevarandestatus) ska uppnås avseende de stora rovdjuren (björn, varg, lodjur, järv och kungsörn). Miniminivåer fastställs på förvaltningsområdesnivå samt länsnivå.

Förvaltningsmål
Förvaltningsmål anger det antal föryngringar som förvaltningen på länsnivå har som ambition att sträva mot. Ett förvaltningsmål sätts som ett intervall som ligger över miniminivån så att det bl.a. finns marginal för mellanårsvariationer. Detta för att inte riskera att hamna under miniminivån. Förvaltningsmål sätts för arter där till exempel viltskador, påverkan på bytesdjur eller påverkan på jaktuttag gör att populationsbegränsande jakt (licensjakt) behövs för att hålla populationen på en önskad nivå.

Tamdjur
I begreppet tamdjur ingår både produktionsdjur och husdjur.

2 Bakgrund och förutsättningar

2.1 Internationella konventioner och direktiv

Genom att underteckna ett antal internationella konventioner har Sverige förpliktat sig att skydda vilda djur och växter samt deras livsmiljöer. En av de mer centrala överenskommelserna för förvaltningen av de stora rovdjuren är konventionen om biologisk mångfald. Syftet med konventionen är att hållbart nyttja och bevara den biologiska diversiteten mellan arter, hos gener samt i ekosystem. Bernkonventionen är en annan viktig överenskommelse som gäller i Europa. Syftet är att skydda vilda djur och växter och deras livsmiljöer. Vissa särskilt utpekade arter i Bernkonventionen får inte jagas eller fångas.

Den svenska lagstiftningen och förvaltningen av våra stora rovdjur styrs av internationell och europeisk rätt, i synnerhet art- och habitatdirektivet som utgör EU:s legala genomförande av Bernkonventionen. Svenska mål för rovdjurspopulationer måste säkerställa att art- och habitatdirektivets mål för dessa arter uppnås. På så sätt skapar art- och habitatdirektivet en viktig ram och förutsättning för förvaltningen av rovdjur i Sverige. Syftet med direktivet är att säkerställa den biologiska mångfalden med beaktande av ekonomiska, sociala, kulturella och regionala behov. Direktivet bidrar därmed till det övergripande målet, som är en hållbar utveckling. Direktivets mer direkta mål är att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos de arter och naturtyper (livsmiljöer) som omfattas av direktivet.

Huvudregeln i såväl Bernkonventionen, Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet är att björn, lo, järv, varg och kungsörn, liksom många andra arter, är fredade och att fångst och dödande bara får ske med stöd av föreskrivna undantagsregler. Begreppet ”gynnsam bevarandestatus” är fastlagt och definierat i EU:s art- och habitatdirektiv, och gäller därmed för arbetet med att förvalta rovdjuren i Sverige.

2.2 Nationella mål

Rovdjursfrågorna har under det senaste årtiondet varit föremål för flera utredningar vilka har resulterat i tre propositioner som antagits av riksdagen, Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57), En ny rovdjursförvaltning (prop. 2008/09:210) och En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191). Samtliga propositioner har fastslagit att Sverige ska ta ansvar för att björn, varg, järv, lodjur och kungsörn långsiktigt ska finnas kvar i den svenska faunan, och att arterna ska sprida sig i sina naturliga utbredningsområden. Det ska också råda en god samexistens mellan människa och stora rovdjur.

I senaste propositionen som antogs av riksdagen den 10 december 2013 framgår att det övergripande och långsiktiga målet ska vara att varg, björn, järv, lodjur och kungsörn i Sverige ska uppnå och bibehålla en gynnsam bevarandestatus enligt EU:s art- och habitat-direktiv. Samtidigt som det inte ska bli påtagligt svårare att hålla tamdjur. Socioekonomisk hänsyn ska tas till de människor som lever och verkar i rovdjurstäta områden. Målen ska nås genom en ökad regionalisering.

Några viktiga budskap i den nuvarande rovdjurspolitiken är:

- Att hänsyn ska tas till lantbruksföretagens hela ekonomi
- Att skyddsjaktbeslut delegeras till länsstyrelserna
- Att förvaltningsplaner styr förvaltningen
- Att tidigare miniminivåer och etappmål på nationell nivå ersätts med referensvärden för populationsstorlek

Referensvärdena för populationsstorlek har fastställts av Naturvårdsverket utifrån intervall som riksdagen har beslutat.

I tabellen nedan anges de referensvärden för populationsstorlek som Naturvårdsverket har rapporterat till EU enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet (undantaget Kungsörn).

Art	Referensvärde	Beräknad population
Björn	1 400 individer	2 800[a] individer
Lo	870 individer	1 000 - 1 400[a] individer
Varg	270 individer	293 - 481 [a b] individer
Järv	600 individer	598 - 935 [c] individer
Kungsörn	150 häckande par	164 [c] häckningar varav 125 lyckade

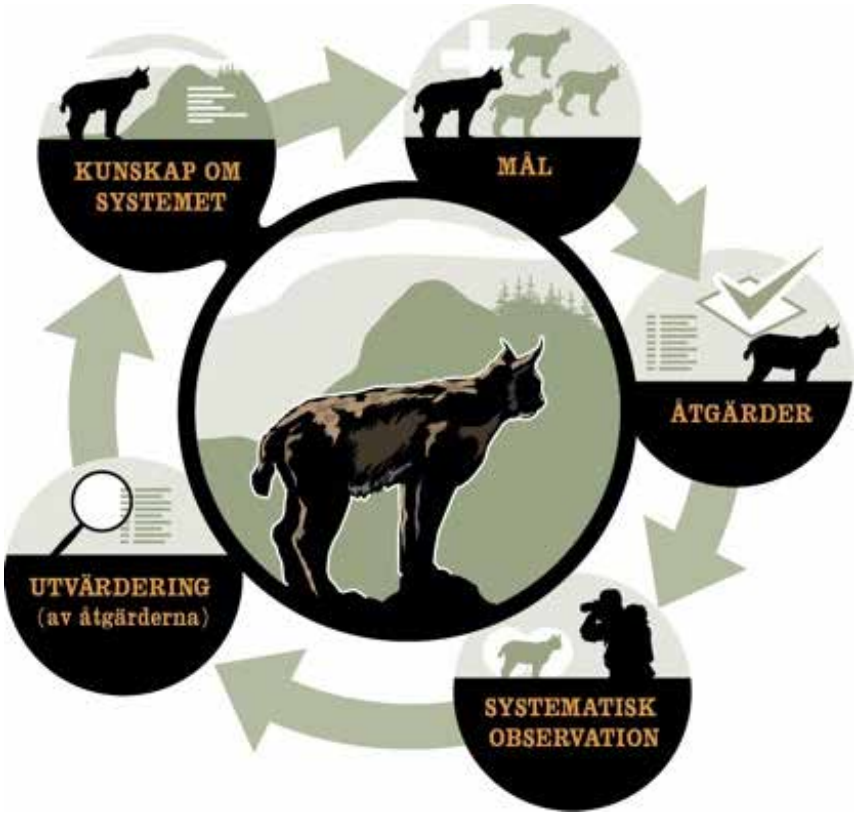
[a] Naturvårdsverket 2013, [b] Viltskadecenter 2014, [c] Viltskadecenter 2013

2.3 Förutsättning för rovdjursetablering i Stockholms län

Stockholms län har 2,2 miljoner invånare och har landets högsta befolkningstäthet. Infrastruktur och vatten utgör betydande vandringshinder för vilda djur och gör att länet delas i två väl avgränsade områden. Både i norra- och södra delarna av länet finns stora sammanhängande skogsområden som kan hysa stora rovdjur. Men det är också dessa områden som har de högsta tätheterna av fårbesättningar. Viltrikedomen är stor, både när det gäller antalet arter och stammarnas storlek. Detta gör att bytestillgången för de stora rovdjuren är god. Det finns ca 24 000 jägare (2014) registrerade i länet.

2.4 Ekosystembaserad adaptiv viltförvaltning

Rovdjursförvaltningen ska, enligt rådande rovdjurspolitik, ske genom adaptiv förvaltning som tar hänsyn till dynamiken och komplexiteten hos ekosystemen. Argumenten för adaptiv förvaltning av våra stora rovdjur är främst att naturen är i ständig förändring, där viltet av olika anledningar fluktuerar över tiden, samtidigt som vår kunskap om systemen kontinuerligt utvecklas och förbättras. Rovdjuren kan därför inte förvaltas individuellt, utan hänsyn måste tas till samspel mellan konkurrerande arter och deras bytesdjur. En fungerande förvaltning kräver en grundläggande förståelse för hur ett sådant system fungerar. Vidare finns det ett behov av kunskap om vilka förändringar som sker på grund av naturliga variationer och vilka förändringar som orsakats av förvaltningsåtgärder. Till exempel påverkar och påverkas förvaltningen av våra skogar av viltet. Även om kunskapen om ett ekosystem är god kan man inte i detalj förutse hur sådana dynamiska och komplexa system kommer att utvecklas. Förvaltningen bör därför vara adaptiv, det vill säga kontinuerligt inhämta ny kunskap och vid behov anpassas efter detta samt inkludera även klövvilt.

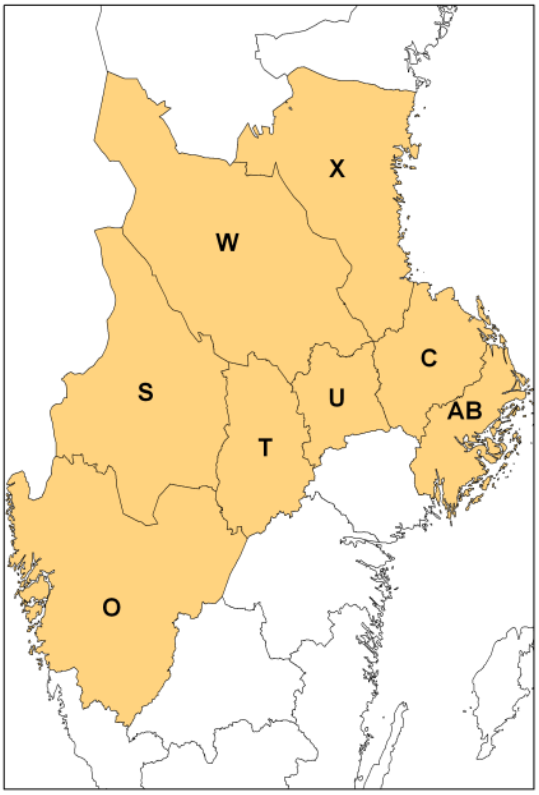
Figur 1. Illustration av den adaptiva förvaltningscykeln.

2.5 Naturvårdsverkets roll

Riksdagen har beslutat att regionaliseringen ska öka. Det innebär att ansvarsområden som tidigare hanterades av Naturvårdsverket lyfts till länsstyrelserna. Naturvårdsverket delegerar bland annat skydds- och licensjakt till länsstyrelserna, tar fram nationella förvaltningsplaner, beslutar om föreskrifter, fastställer miniminivåer och inventeringsresultat samt fördelar medel och ger vägledning och information kring rovdjursförvaltningen. Naturvårdsverket tar också beslut om referensvärden för populationsstorlekar (gynnsam bevarandestatus) utifrån de intervall som riksdagen har beslutat.

2.6 Förvaltningsområden

Rovdjursförvaltningen i landet har delats in i tre förvaltningsområden. Stockholms län tillhör det mellersta förvaltningsområdet (figur 2) som även omfattar Västra Götalands, Gävleborgs, Dalarnas, Örebro, Västmanlands, Värmlands och Uppsala län. För varje förvaltningsområde finns ett samverkansråd som ska ta fram riktlinjer och principer för rovdjursförvaltningen och samordna länsstyrelsernas arbete. Samverkansrådet består av Landshövdingarna för respektive län.

Figur 2. Mellersta Rovdjursförvaltningsområdet.

2.7 Länsstyrelsens roll

Länsstyrelsen ansvarar för förvaltningen av de stora rovdjuren i länet. Det innebär bland annat ansvar för inventering, förebyggande åtgärder, besiktning av rovdjursskadade och dödade tamdjur, tillsyn av jakt på stora rovdjur och förebyggande av eventuellt illegalt dödande. Länsstyrelsen informerar också om de stora rovdjuren som förekommer i länet och om olika förvaltningsåtgärder. Länsstyrelsen handlägger även ansökningar om ersättningar för skador som orsakas av rovdjuren.

Länsstyrelsen kan efter delegering från Naturvårdsverket fatta beslut om skydds- och licensjakt på vissa arter.

Länsstyrelsen ska också lämna förslag till samverkansrådet på det minsta antal föryngringar per år (miniminivån) som förvaltningen ska syfta till att upprätthålla för förekomsten i länet.

2.8 Viltförvaltningsdelegationen

En viktig del i den regionala förvaltningen av rovdjur och övrigt vilt är Länsstyrelsens viltförvaltningsdelegation. Delegationen är i första hand ett samverkansorgan gentemot berörda intressen men är också ett beslutsorgan på övergripande nivå. Delegationen tar bland annat beslut om övergripande riktlinjer och principer för viltförvaltningen. Viltförvaltingsdelegationen tar inte detaljbeslut som till exempel tilldelning vid licensjakt, beslut om skyddsjakt, bidrag till rovdjursavvisande stängsel eller ersättning för viltskador. Den typen av beslut tas av Länsstyrelsen.

2.9 Samarbete över gränserna

Rovdjuren rör sig över stora områden och tar ingen hänsyn till administrativa gränser. Till exempel delar Stockholms län familjegrupper av lodjur med Uppsala län. För förvaltningen har detta främst betydelse vid inventering och licensjakt. På regional nivå ska ett löpande samarbete och kommunikation ske mellan länen.

3 Övergripande riktlinjer och mål

En långsiktigt hållbar rovdjurspolitik behöver balanseras gentemot landsbygdsnäringarnas, inklusive jägarnas, behov och åtgärder för bevarandet av biologisk mångfald. Förvaltningen måste skapa former för samexistens mellan människa och rovdjur, både för människans och för rovdjurens bästa. De samlade effekterna av rovdjursförekomst inom ett begränsat geografiskt område är således en viktig aspekt vid målformulering och utformning av förvaltningsstrategier.

De övergripande riktlinjerna och målen för rovdjurspopulationernas utveckling och utbredning är formulerade utifrån följande faktorer:

Ekologiska faktorer:

- Geografiska förutsättningar
- Länets andel av de nationella målen
- Påverkan på rovdjurens bytesdjur
- Täthetsberoende effekter

Socioekonomiska faktorer:

- Risk för angrepp på tamdjur och förutsättningar för skadeförebyggande åtgärder.
- Påverkan på samhällsekonomi och enskilda ekonomiska intressen.
- Påverkan på jakt och avkastningen från jakten.
- Människors oro och upplevd livskvalitet.
- Påverkan på äganderätt och nyttjanderätt för markägare och arrendatorer.
- Acceptabel nivå på rovdjursskador på tamdjur.
- Upplevd livskvalitet, både positiva och negativa effekter av rovdjursförekomst.

3.1 Lodjur

Lodjur orsakar i allmänhet inga stora konflikter med människor. I Stockholms län är skador av lodjur på tamdjur få men regelbundet förekommande. Det händer att lodjur dödar både får och hägnat vilt och det har även förekommit fall där hundar skadats av lodjur.

3.1.1 Övergripande riktlinjer för förvaltningen av lodjur

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Lodjurens utbredning ska ske naturligt.
- Lodjuren ska förvaltas adaptivt.
- Den regionala miniminivån ska utvärderas löpande och, när tillfälle ges, justeras utifrån bästa tillgängliga kunskap om regionala förhållanden mellan lodjur, bytesdjur och jakt.
- Förvaltningsmålet för lodjur bör anges i ett intervall för att ge möjlighet att justera tilldelningen för licensjakt utifrån de senaste underlagen. Förvaltningsmålet bör motsvara en nivå där populationen är stabil och jakten på bytesdjur är långsiktigt hållbar.
- Lodjursstammen ska regleras genom licensjakt då den ligger över förvaltningsnivån. Om det behövs med hänsyn till bytestillgång och möjligt jaktuttag, kan lodjursstammen minskas ytterligare för att ge utrymme för en ökning av bytesdjur.
- Det bör finnas utrymme för jakt.
- Lodjursinventeringen bör ske i form av områdesinventering, eller likvärdig inventering, minst vart tredje år och med bästa möjliga täckningsgrad över länet.
- Effektiviteten av lodjursinventeringen är beroende av allmänhetens delaktighet genom en snabb rapportering av observationer. Det måste finnas förutsättningar i form av en tydlig och legitim förvaltning för att skapa acceptans och vilja att vara delaktig.
- Länsstyrelsen börjar använda kamera vid inventering i enlighet med de riktlinjer som tagits fram (kommer från Naturvårdsverket).

3.1.2 Status för lodjursstammen i Stockholms län 2014/2015

Lodjursstammen i Stockholms län har varierat under den senaste 10-års perioden. Antalet kvalitetssäkrade föryngringar har varierat från någon enstaka familjegrupp upp till sju stycken (2010/2011), men mot bakgrund av snöfattiga vintrar bör dessa siffror ses som absoluta minimital. Under vintern 2014/2015 fastställdes enbart två familjegrupper utifrån gällande inventeringsföreskrifter, båda i Norrtälje kommun.

Med de viltstammar vi har i länet, finns i dag ingen överhängande risk att stammarna av bytesdjur påverkas i så stor omfattning. Lokalt kan dock lodjuren ha en betydande påverkan på främst rådjursstammen.

3.1.3 Mål för lodjursstammen

Med utgångspunkten att det långsiktigt ska finnas underlag för såväl en livskraftig lodjursstam som förekomst av varg och räv, samtidigt som det finns en jaktbar rådjursstam, är 5-7 familjegrupper av lodjur ett realistiskt förvaltningsintervall. Detta under förutsättning att 1-2 familjegrupper finns i södra delen av länet.

	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå	2,5 familjegrupper*	Endast skyddsjakt om vi ligger i nivå med eller under miniminivån.	2016
Förvaltningsnivå	5-7 familjegrupper beroende på bytestillgång.	En lodjursstam som balanseras mot rådjursstammen.	2019
Geografisk utbredning	Naturlig utbredning	Inga områden undantas etablering.	2019

** Fastställt av Naturvårdsverket*

3.2 Varg

Mängden bytesdjur styr inte vargarnas förekomst i landskapet eftersom det utifrån vargars behov finns tillräckligt med byten överallt i Sverige. Det är socio-ekonomiska faktorer snarare än ekologiska faktorer som sätter gränsen för hur tät vargstammen kan bli. Bland dessa faktorer är risken för vargangrepp på tamdjur och hundar, påverkan på jakt samt acceptans för vargen de viktigaste faktorerna. Skadorna i Stockholms län har varierat mellan åren, från omfattande till inga alls. Detta har främst att göra med etablering av varg i länet. Under 2015 har angreppen på får varit omfattande.

3.2.1 Övergripande riktlinjer för förvaltningen av varg

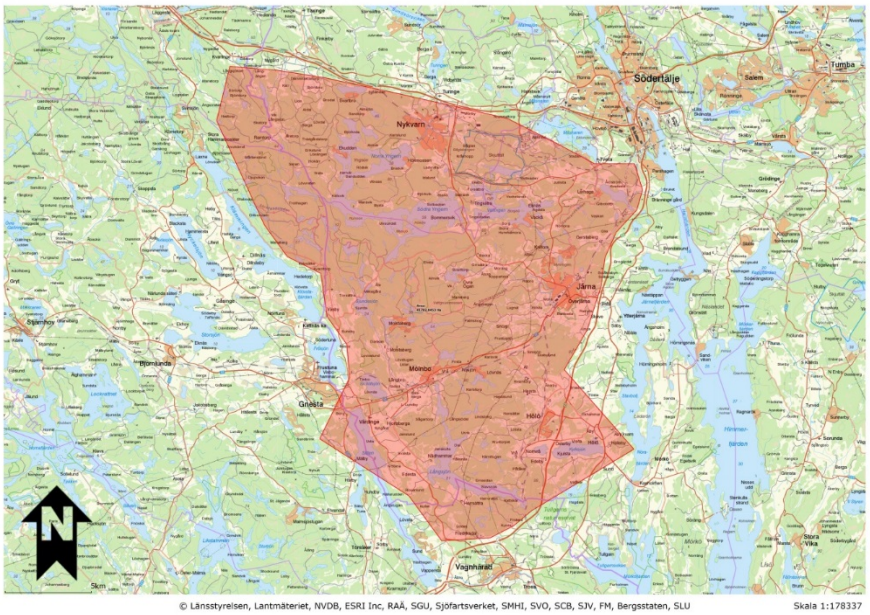
Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Förvaltningsnivån för varg bör uttryckas i ett intervall.
- Förvaltningen av varg bör ta hänsyn till ekonomisk påverkan på näringar, upplevd livskvalitet, möjlighet att bedriva jakt samt intäkter ifrån jakt, allmän naturupplevelse och rovdjursturism.
- Vargens utbredning i länet bör ske naturligt.
- Regionalt ansvar ska tas för vargstammens genetiska status. Detta bör ske genom en restriktiv hållning till skyddsjakt på individer som är första- eller andra generationens invandrare. Särskilt skadegörande individer bör tas bort även om de är genetiskt värdefulla.
- Jakt bör kunna bedrivas även i områden med varg, med avseende på risk för angrepp på hundar samt möjligt jaktuttag.
- Länsstyrelsen och Viltförvaltningsdelegationen bör informera om varg i syfte att öka allmänhetens kunskap om arten.
- Länsstyrelsen börja använda kamera vid inventering i enlighet med de riktlinjer som tagits fram (kommer från Naturvårdsverket).

3.2.2 Status för varg i Stockholms län 2014/2015

Under vintern kom regelbundna rapporter om en varg norr om Edsbro i Norrtälje kommun, och även Uppsala län hade en del rapporter på sin sida av länsgränsen. Personal från Länsstyrelsen i Uppsala län spårade under senvintern en ensam varg och man konstaterade även löpblod. I slutet av april sköts för första gången en varg i Stockholms län med stöd av 28 § Jaktförordningen, det vill säga i samband med skydd av tamdjur. Det var en ung vargtik som sköts i samban med att hon angrep och dödade får norr om Edsbro, i det område där det tidigare rapporterats om varg. Prover har skickats från den döda vargen för genetisk analys. Resultaten visar att det rörde sig om den varg som tidigare konstaterats i området.

Under våren 2014 kom de första rapporterna om en varg i den södra delen av länet. Bland annat blev en varg påkörd av bil vid Hölö i slutet av april. Vid det efterföljande eftersöket kunde blod från vargen tas tillvara och skickas för genetisk analys. Det visade sig att det rörde sig om en tik som föddes i Forshagareviret (Värmland) 2013 och att hon var dotter till den utvandrade Riala hanen. Under vintern spårades två vargar i sällskap och spillning samlades in för genetisk analys. Resultatet visade att den ena vargen var samma tik som var inblandad i trafikolyckan tidigare under året, samt att den andra vargen var en

Figur 3. Ungefärlig storlek på Sjundareviret hösten 2015.

hane som föddes 2012 eller 2013 i Sandsjöreviret (Värmland). Det nya reviret fick namnet Sjundareviret och under vintern spårades vargparet mot gränsen mot Södermanland (figur 3). Länsstyrelsen har fått flera indikationer på att en föryngring skett i reviret, men har hittills inte kunnat bekräfta detta.

Under sommaren angreps två fårbesättningar inom reviret och totalt 58 får hittades döda eller avlivades på grund av skadorna. Detta ledde till att Länsstyrelsen, efter ansökan från djurägare, gav tillstånd till skyddsjakt efter en vuxen varg. Ingen varg fälldes under skyddsjakten. Efter detta har ytterligare elva får dödats, varav nio vid en tidigare ej drabbad fårbesättning.

I slutet av september sköts alfatiken med stöd av 28 § Jaktförordningen. Tiken sköts i samband med en situation där ett angrepp på hund bedömdes vara omedelbart förestående. Detta var det andra fallet i Stockholms län där varg fällts med stöd av den aktuella paragrafen.

Under våren 2015 började det komma rapporter om varg på Mälaröarna. Länsstyrelsens fältpersonal kunde konstatera varglika spår, men snöförhållandena gjorde att dessa inte kunde kvalitetssäkras. Antalet observationer ökade från mitten av maj, och i mitten av juni tar en privatperson ett foto av, vad Länsstyrelsen bedömer, en varg. Under perioden juni till augusti angriper vargen får vid två olika tillfällen, totalt dödas två får och ytterligare två avlivas på grund av sina skador. Angreppen skedde vid två olika gårdar på Adelsö.

3.2.3 Mål för vargstammen

	Mål	Strategi	Tidplan
Miniminivå	1 föryngring*	Endast skyddsjakt	2016
Förvaltningsnivå	1–2 föryngringar beroende på nationell utbredning.	Förekomst som balanseras mot bytesdjur. Skador på tamdjur minimeras.	2019
Geografisk utbredning	Naturlig utbredning	Hela länet utom tätortsnära områden.	2016

** Angivet av Naturvårdsverket*

3.3 Björn

Både de norra- och södra delarna av länet har förutsättningar att hålla björn, men det har hittills endast handlat om enstaka rapporter årligen.

3.3.1 Övergripande riktlinjer för förvaltningen av björn

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Begränsande faktorer för hur mycket björn det kan finnas i länet är frekvens av skador och problem med oskygga björnar.
- Björnen bör tillåtas sprida sig naturligt i skogsmark över hela länet.
- Länsstyrelsen ska övervaka spridningen av björn samt analysera om det finns risker för angrepp på tamdjur och bigårdar.
- Länsstyrelsen ska arbeta med information i syfte att förebygga angrepp av björn på tamdjur, en korrekt hantering av sopor och incidenter med människor.

3.3.2 Status för björn i Stockholms län 2014/2015

Under 2015 finns hittills endast en kvalitetssäkrad rapport av björn i Stockholms län. Det rör sig om ett björnspår i trakten av Hallstavik samt en kort filmsekvens, från Länsstyrelsens viltkamera, från samma plats. Under den senast 10-års perioden har det i stort sett varje år funnits rapporter om björn i de norra länsdelarna. Det har rört sig om en, eller flera, individer som till största delen uppehållit sig i Uppsala län.

3.3.3 Mål för björnstammen

	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå	Förekomst		2016
Förvaltningsmål	1-2 individer med hänsyn till utbredningsområde.	Långsam tillväxt av björnstammen	2019
Geografisk utbredning	Naturlig utbredning	Hela länet	2019

3.4 Järv

I april 2009 dokumenterades, för första gången på mer än 100 år, en järv i Stockholms län. Under senvintern 2015 inkom även rapporter om järv i trakten av Nykvarn. Dessa gick inte att kvalitetssäkra, men bara några dagar senare trafikdödades en järv några mil väster ut, i Södermanlands län.

Eftersom det inte finns någon regelbunden förekomst av järv i länet, och att en etablering under förvaltningsperioden inte är trolig, hanteras inte arten i förvaltningsplanen. Skulle förutsättningarna ändras under förvaltningsperioden, kommer även järven att läggas till.

3.5 Kungsörn

Delar av Stockholms län har förutsättningar att hålla kungsörn. Kungsörn orsakar i allmänhet inga större konflikter med människor. Inga skador orsakade av kungsörn har rapporterats i länet.

3.5.1 Övergripande riktlinjer för förvaltningen av kungsörn

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Ingen övre gräns ska sättas för antalet kungsörnspar i länet
- Kungsörn bör tillåtas sprida sig naturligt över hela länet.

3.5.2 Status för kungsörn i Stockholms län 2014/2015

Det finns ingen dokumenterad häckning av kungsörn utan det rör sig endast om enskilda individer som stannar längre eller kortare tid i länet. Antalet observationer av kungsörn har sakta ökat sedan början av 2000-talet.

3.5.3 Mål för kungsörn

	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå	Förekomst		2016
Förvaltningsmål	Ingen begränsning	Långsam tillväxt	2019
Geografisk utbredning	Naturlig utbredning	Hela länet	2019

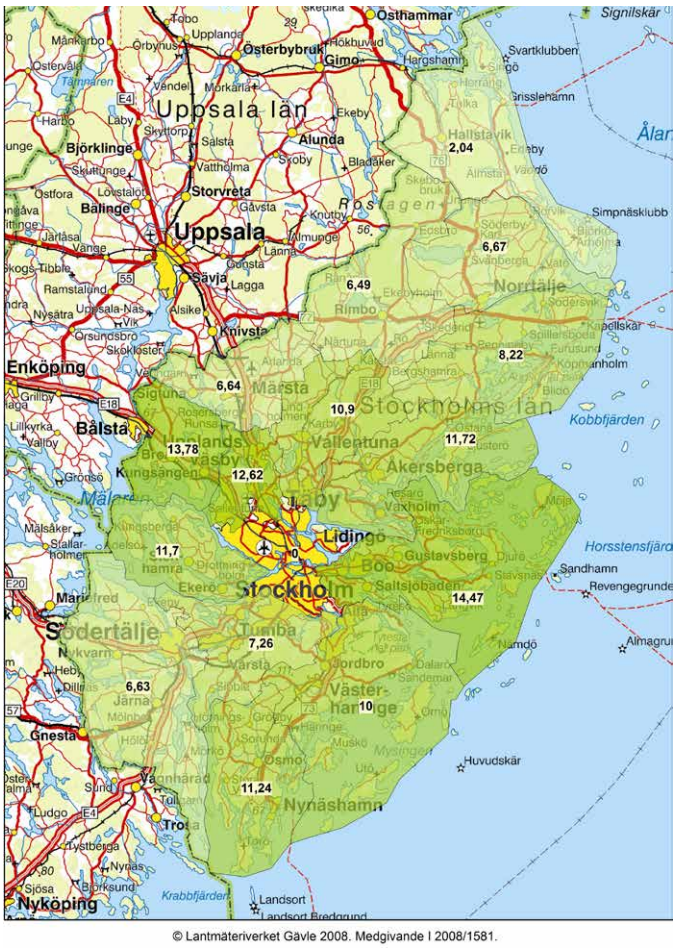
4 Förekomst av bytesdjur

Förekomsten av bytesdjur är god i Stockholms län, både när det gäller arter och antal djur.

4.1 Rådjur

Länet hyser i vissa områden en tät rådjursstam. Enligt de senaste spillningsinventeringarna varierar tätheten från 13 till 62 rådjur per 1000 ha. Den lägsta tätheten är i norra delen av länet, och de högsta är i de mellersta delarna av länet. Sett över hela länet ligger tätheten på ca 37 rådjur per 1000 ha. Rådjursstammen har minskat kraftigt sedan toppåren i början av 90-talet, då man under ett par år sköts ca 18 000 rådjur varje år. Antalet skjutna rådjur har de senaste fem åren legat runt 4000 djur per år (Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning).

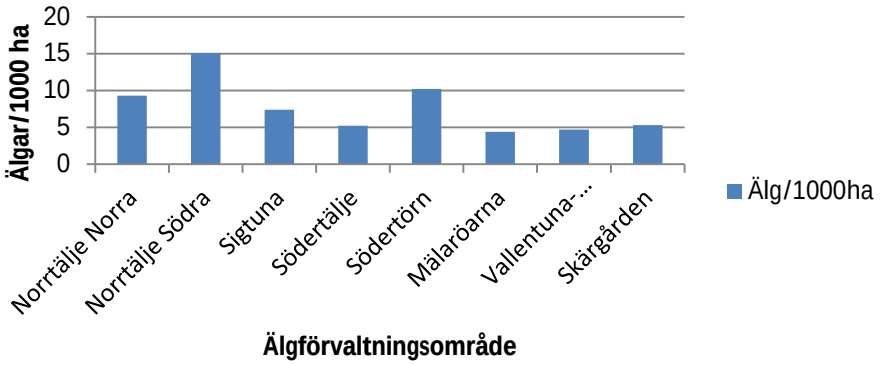
Figur 4. Avskjutning rådjur per 1000 ha jaktåret 2014-2015
Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning

© Lantmäteriverket Gävle 2008. Medgivande I 2008/1581.

4.2 Älg

Enligt de senaste spillningsinventeringarna varierar tätheten av älg från 4 till 15 älgar per 1000 ha i länet. Det är främst i den norra-, samt sydöstra delen av länet som älgstammen är på en lite högre nivå. I början av 2000-talet sköts runt 1500 älgar per år, medan avskjutningen de senaste åtta åren har legat runt 1000 älgar per år (Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning).

Figur 5. Älgar per 1000 ha, uppdelat på Älgförvaltningsområde, enligt senaste spillningsinventeringen
Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning

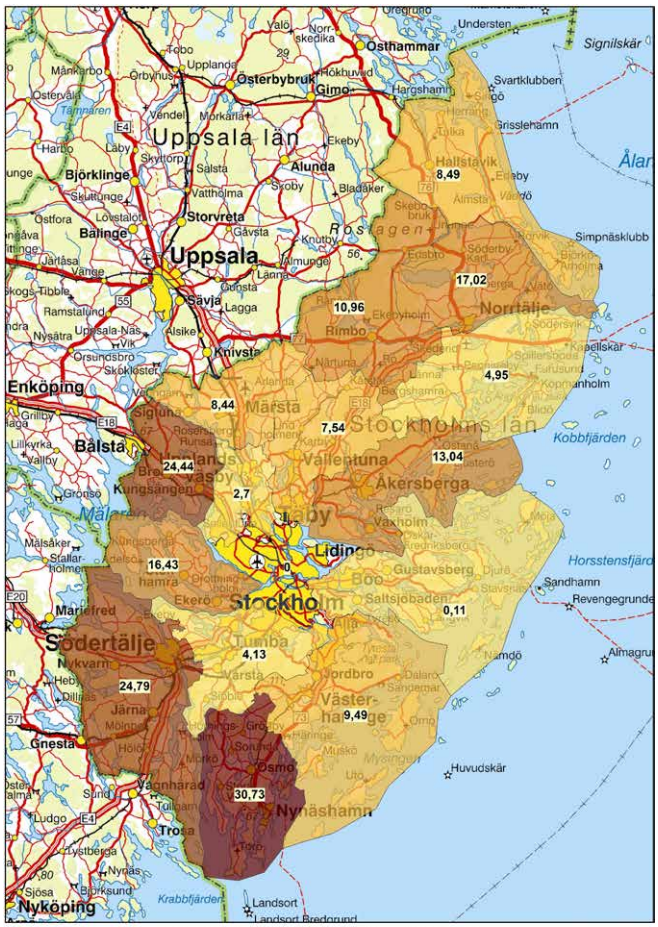
4.3 Vildsvin

Vildsvinsstammen ökar i länet, både i numerär och utbredning. I dag finns vildsvin i stort sett i hela länet, även inom mer tätbebyggda områden. De tätaste stammarna återfinns främst i den sydvästra delen av länet, från Mälaröarna ner till Nynäshamn. Antalet skjutna vildsvin har ökat från ungefär 1000 djur per år i början av 2000-talet, till drygt 6000 djur 2014 (Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning). Vildsvinen orsakar en hel del skada i länet, främst på växande gröda.

4.4 Övriga arter

Övriga arter av bytesdjur som har betydelse för rovdjursförekomsten i länet är kron- och dovvilt samt mufflon. Stammarna av kron- och dovvilt ökar i länet, medan mufflon är mer stabilt. Kronviltet finns främst i södra- och västra delarna av länet, medan de tätaste stammarna av dovvilt är i de mellersta delarna av länet. Mufflon vandrar inte ut på samma sätt som övriga arter, utan förekomsten är lokal. Den förekomst som tidigare fanns i den södra delen av länet kan ha minskat kraftigt, eller till och med försvunnit, till följ av etableringen av ett vargrevir i området.

Figur 6. Avskjutning vildsvin per 1000 ha jaktåret 2014-2015 Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning

© Lantmäteriverket Gävle 2008. Medgivande I 2008/1581.

4.5 Uppföljning av underlag

Uppföljningen bör ske genom populationsuppskattning utifrån inventeringar, avskjutningsstatistik och tillväxttrender.

5 Rovdjursangrepp på tamdjur

Angrepp på tamdjur i länet har skett främst av lodjur och varg. Det är huvudsakligen får som drabbas. Antalet angrepp och skador på tamdjur varierar mellan åren. Det är ofta enstaka individer som står för merparten av angreppen. Skadorna vid angrepp av varg är ofta betydligt mer omfattande än vid lodjursangrepp.

Det har ännu inte rapporterats något fall där björn har angripit tamdjur i Stockholms län annat än bikupor.

5.1 Övergripande riktlinjer för förebyggande av angrepp på tamboskap

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Skador på tamboskap får inte vara så omfattande att tamdjurshållningen påtagligt försvåras eller omöjliggörs.
- Länsstyrelsen bör arbeta för att förutsättningarna att bedriva tamdjurshållning är likartade i hela länet beträffande risken för rovdjursangrepp.
- Länsstyrelsen arbetar aktivt med frågor som rör skadeförebyggande åtgärder såsom rovdjursavvisande stängsel. För akuta åtgärder ska Länsstyrelsen bl.a. tillhandahålla material såsom lapptyg och akutstängsel mm.
- Länsstyrelsen ska uppmuntra och stödja fortsatt användande av skadeförebyggande åtgärder, samt följa upp effekterna av dessa i länet.
- Länsstyrelsens kontakter och ärendehantering bör prioriteras och ske skyndsamt.

5.2 Uppföljning av angrepp på tamboskap

Uppföljning av antal skador på tamboskap ska ske årligen. Uppföljning ska även ske av antal uppsatta rovdjursavvisande stängsel samt funktionskontroll av dessa. Vidare ska antalet djurbesättningar, fördelat på djurslag, samt deras fördelning över länet följas upp

6 Förebyggande av rovdjurs-angrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden

I rovdjurspropositionen En hållbar rovdjurspolitik pekas områden med fäbodbruk, intensiv fårskötsel samt betesmark i skärgården ut som särskilt sårbara. Enligt propositionen ska vargens förekomst i län med fäbodbruk, intensiv fårskötsel eller betesmark i skärgårdar i huvudsak begränsas till de områden där den gör minst skada.

6.1 Övergripande riktlinjer för förebyggande av angrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Länsstyrelsen ska identifiera de områden i länet, samt typer av djurbesättningar/besättningsstorlekar, som kan anses vara särskilt sårbara för rovdjursförekomst.
- Särskilt sårbara områden ska beaktas vid beslut om skyddsjakt.
- Traditionellt skärgårdsbete ska främjas.
- Skador på tamdjur i samband med skärgårdsbete måste hållas på en nivå så att denna brukningsform inte omöjliggörs.

6.2 Uppföljning av angrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden

Uppföljning ska ske av både antal och typ av skador och problem som förekommer i områden som definieras som särskilt sårbara.

7 Rovdjursangrepp på hundar

Varg orsakar merparten av angreppen på hund, men även lodjur kan skada hund. Mest utsatta för risker är jakthundar. Det sker även enstaka angrepp på sällskapshundar. Hundar som hålls kopplade eller under uppsikt löper mycket liten risk för angrepp.

7.1 Övergripande riktlinjer för förebyggande av angrepp på hundar

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Jakthundar har en mycket stor betydelse för möjligheterna att bedriva effektiv viltförvaltning och viltvård. Därför bör hänsyn tas i rovdjursförvaltningen till möjligheterna att träna och jaga med hund.
- Länsstyrelsen arbetar aktivt med att förbättra kunskapen om förebyggande åtgärder och underlätta för hundägare att förebygga rovdjursangrepp.
- Länsstyrelsen bör utarbeta riktlinjer för lån av, eller bidrag till skyddsvästar för hund för användande vid löshundsjakt i vargrevir.

7.2 Uppföljning av förebyggande åtgärder

Uppföljning bör ske i form av dokumentation och statistik över angrepp på hundar. Analys bör även göras av effekter på hundhållning, olika jaktformer samt på eftersök.

8 Skador på gröda och annan fast egendom

Skador på gröda och annan fast egendom orsakas främst av gäss och tranor men kan också orsakas av björnar. I områden med fler björnar förekommer skador på t ex bikupor, ensilagebalar, komposter och soptunnor. Förebyggande åtgärder kan vara förbättrad hantering av slaktavfall, komposter, fallfrukt och sopor. Där problem uppstår kan skrämselåtgärder få effekt om det genomförs i ett tidigt skede.

8.1 Övergripande riktlinjer för skador på gröda och annan fast egendom

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Länsstyrelsen arbetar aktivt med information om förebyggande åtgärder.
- Länsstyrelsen ska kunna genomföra åtgärder för att skrämma bort rovdjur som orsakar skador på gröda och annan fast egendom. Om skrämselåtgärder inte fungerar ska det kunna ligga till grund för beslut om skyddsjakt.

8.2 Uppföljning av skador på gröda och annan fast egendom

Uppföljning bör ske genom dokumentation av skador på gröda och annan fast egendom.

9 Rovdjursangrepp på människor

Samtliga dokumenterade fall av personskador orsakade av vilda rovdjur i landet har orsakats av björn. Det har även i Stockholms län förekommit incidenter där det är oklart om rovdjuret haft för avsikt att angripa en människa eller inte. Det rör sig bland annat om skenattack från björn och möten med rovdjur på nära håll där observatören tolkat rovdjurets beteende som oskyggt eller hotfullt, men ingen människa har skadats vid dessa incidenter.

Björnhonor, men även lodjurshonor, kan uppträda aggressivt om man närmar sig deras ungar.

9.1 Övergripande riktlinjer för att förhindra angrepp på människor

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Förvaltningen av rovdjur i sin helhet bör hanteras på ett sätt så att risken för angrepp på människor inte uppstår.
- Rovdjur som har angripit en människa ska avlivas.
- Länsstyrelsen och Polisen ska ha beredskap och rutiner för samverkan vid rovdjursangrepp på människa.

9.2 Uppföljning av skador på människa

Uppföljning bör ske genom dokumentation av incidenter och angrepp på människa. Länsstyrelsens strategi för hantering av oskygga rovdjur, samt samverkansrutiner mellan Länsstyrelsen och Polismyndigheten bör utvärderas och uppdateras löpande.

10 Ersättning för uppkomna skador

Länsstyrelsen kan ersätta skador orsakade av rovdjur på tamdjur, gröda och hundar i överenstämmelse med Viltskadeförordningen (SFS 2001:724) med tillhörande föreskrift. Skadan ska omgående ha anmälts till länsstyrelsen och besiktigats av en besiktningsman. Ansökan om ersättning måste inkomma inom tre månader efter skadetillfället för att ersättning ska betalas ut.

Länsstyrelsen kan också enligt Viltskadeförordningen lämna ersättning om en person dödats eller skadats av björn. Även här gäller att händelsen snarast ska anmälas till länsstyrelsen.

10.1 Övergripande riktlinjer för ersättningar

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Den skadedrabbade ska få skälig ersättning och stöd.
- Ersättningar ska utgå ifrån verkliga kostnader för den drabbade. Dessutom ska indirekta kostnader inkluderas.
- Ersättning ska kunna betalas ut vid ett första angrepp oavsett om förebyggande åtgärder har vidtagits. Vid upprepade angrepp ska förebyggande åtgärder ha vidtagits, förutsatt att man har haft möjlighet till detta.

10.2 Uppföljning av ersättning för skador orsakade av stora rovdjur

Årliga sammanställningar av utbetalade ersättningar ska göras, liksom uppföljning av om ersättningarna uppfattats som skäliga.

11 Illegal jakt

Det har förekommit illegal jakt på stora rovdjur i Stockholms län men de konstaterade fallen är få.

Länsstyrelsen samverkar med Polisen för att förebygga illegal jakt på stora rovdjur.

11.1 Övergripande riktlinjer för förebyggande av illegalt dödande

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Illegal jakt är oacceptabelt och ska inte förekomma i länet.
- Illegal jakt kan i viss mån förebyggas genom att rovdjursförvaltningen i sin helhet är förutsägbar, tydlig och adaptiv och upplevs som legitim.
- Länsstyrelsen, Polisen och jägarorganisationerna bör samverka för att förebygga illegal jakt.

11.2 Uppföljning av den illegala jakten på stora rovdjur

Årlig uppföljning av antal fall anmälda till polismyndigheten, utfallet av dessa samt trender över tid.

12 Påverkan på annat jaktbart vilt

Jakten har stor betydelse både ekonomiskt och socialt. De stora rovdjuren konkurrerar med jaktintresset och allmänintresset.

12.1 Dynamiken mellan rovdjur och bytesdjur

Effekten av rovdjurens predation på bytesstammarnas antal och sammansättning varierar med ett antal olika faktorer. De mest framträdande är:

- människans jakttryck på stammarna av rovdjur respektive bytesdjur
- art(er), antal och utbredning av rovdjur
- förekomst av alternativa bytesdjur

I Stockholms län är bytestillgången för stora rovdjur god, både när det gäller antalet arter och stammarnas numerär samt utbredning.

12.2 Övergripande riktlinjer för påverkan på jaktbart vilt

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Förvaltningen av rovdjur och deras bytesdjur bör utgå från ett helhetsperspektiv.
- Viltförvaltningen ska sträva mot att balansera rovdjursstammarna på en nivå där det finns utrymme för både rovdjurspredation och jaktuttag, med hänsyn tagen till betesskador.
- Den samlade rovdjurspredationen bör inte tillåtas vara så stor att den på lång sikt påtagligt försvårar eller omöjliggör jakt av andra jaktbara viltarter. Rovdjurspredation kan tillfälligt tillåtas minska det jaktliga uttaget.
- Hänsyn till den sammanlagda effekten på bytesdjuren av alla rovdjur, indirekta skador på skog och grödor samt trafik vägs in i förvaltningen.

12.2 Uppföljning av påverkan på annat vilt

Uppföljning bör ske genom populationsuppskattningar av rovdjur och bytesdjur.

13 Förtroende för rovdjursförvaltningen

Polariseringen mellan stad och landsbygd kan utgöra ett problem i rovdjursförvaltningen. Genom öppenhet, tydlighet och förutsägbarhet från förvaltande myndigheter kan förtroendet för förvaltningen öka. Attityder är svåra att påverka, men genom regelbundna undersökningar av attityder till rovdjur och förvaltande myndigheter kan förändringar och deras orsaker analyseras.

13.1 Övergripande riktlinjer för förtroende för rovdjursförvaltningen

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Länsstyrelsen ska arbeta med öppenhet och personliga möten för att öka förtroendet för rovdjursförvaltningen.
- Länsstyrelsen ska ta fram en kommunikationsstrategi och en kommunikationsplan för sitt arbete med rovdjur.
- Viltförvaltningsdelegationen ska utgöra en viktig plattform för att den regionala rovdjursförvaltningen är väl förankrad. Ledamöterna i Viltförvaltningsdelegationen ska arbeta för att öka delaktighet och insyn hos de intressegrupper de företräder.
- Målsättningen ska vara att en majoritet av länets invånare ska stödja den regionala förvaltningsplanen för rovdjur, och känna förtroende för förvaltande myndigheter.

13.2 Uppföljning av förtroendet för rovdjursförvaltningen

Undersökningar av attityder till rovdjur och förvaltande myndigheter görs regelbundet och Länsstyrelsen ska genom dessa följa utvecklingen av attityder och förtroendet för rovdjursförvaltningen i stort. Regionalt kan specifika informations- och kommunikationsinsatser följas upp för att bedömas.

14 Påverkan på människors livskvalitet

Många människor ser rovdjuren som en tillgång, kanske som ett exempel på Sveriges vildmark. Andra känner stark oro och är negativt inställda. Denna upplevda försämring av livskvaliteten kan handla om oro för att bli angripen av ett rovdjur eller att barn och tamdjur ska angripas av rovdjur. Det kan också handla om att man upplever att man inte längre kan ägna sig åt aktiviteter som är av stor personlig betydelse, t ex jakt med lös hund, svampplockning, ridning i skogen etc. I modern tid har inga människor angripits av vilda vargar eller lodjur i Skandinavien. Även i resten av världen är varg- och lodjursangrepp på människor mycket sällsynta, även om enstaka vargangrepp är kända.

Många djurhållare får bekymmer när rovdjuren uppträder i deras hemtrakter. Ibland orsakas stora skador genom direkta angrepp på i första hand får, men också sekundära skador med tamdjur som skrämts till skogs, minskad mjölkproduktion, förlorade kalvar med mera. Människor upplever den psykiska belastning, som detta medför, olika. Rovdjursförvaltningen behöver ta hänsyn till detta.

14.1 Övergripande riktlinjer för påverkan på människors livskvalitet

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Ökad trygghet och förutsägbarhet i förvaltningen leder till ökad trygghet hos människor vars livskvalitet påverkas negativt av rovdjurens närvaro.
- Länsstyrelsen ska arbeta med personliga möten där människor känner att de blir lyssnade på. Människor som känner oro eller rädsla bör tas på allvar och få stöd i detta.
- Människor i Stockholms län ska känna trygghet med rovdjursförvaltningen i länet och uppleva att de har inflytande över sin närmiljö för att inte uppleva en försämrad livskvalitet till följd av rovdjursförvaltningen.

14.2 Uppföljning av påverkan på människors livskvalitet

Uppföljning bör ske i form av attitydundersökningar samt inom ramen för Länsstyrelsens kommunikationsstrategi för rovdjursförvaltningen.

15 Rovdjursturism

Rovdjursturism kan vara en näring som kan bidra till ökad sysselsättning lokalt genom guidning, uthyrningsstugor och restaurangverksamhet. Verksamheten sker dessutom framförallt på glesbygden och kan vara en positiv faktor i utveckling av denna. Rovdjursturism kan också öka acceptansen för rovdjur hos lokalbefolkningen.

15.1 Övergripande riktlinjer kring rovdjursturism

Viltförvaltningsdelegationen anser att:

- Rovdjursturism ska bedrivas på ett sätt som inte stör djuren, och som kommer lokalsamhället till nytta.
- Länsstyrelsen ska främja entreprenörer inom rovdjursturism, men även vägleda dem så att det blir tydligt vad de får och inte får göra.
- Entreprenörer inom rovdjursturism har ett ansvar för att de observationer de gör kommer Länsstyrelsen till kännedom, och på så sätt bidrar till inventeringsarbetet.
- Rovdjursturism ska ske i samråd med markägare och dessa bör ges möjlighet att vara delaktiga i, samt hållas informerade om, den verksamhet som sker på den egna marken.

15.2 Uppföljning av rovdjursturism

Uppföljning bör ske genom bevakning av antalet företag med verksamhet inom rovdjursturism. Dialog bör också upprättas mellan Länsstyrelsen och företagare inom rovdjursturism.

16 Förvaltningsåtgärder

Här omnämns kortfattat de viktigaste områdena inom den regionala rovdjursförvaltningen som Länsstyrelsen måste ha fungerande strategier för. Själva strategierna återfinns som bilagor i den mån de har formulerats färdigt. Viltförvaltningsdelegationen är delaktig i framtagandet av de flesta av strategierna, och ska enligt förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer besluta om vissa övergripande riktlinjer.

16.1 Beståndsövervakning

En grundläggande förutsättning för en bra förvaltning är kunskap om de befintliga populationerna. Länsstyrelsen har, enligt förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263) ansvaret för inventeringar av rovdjur i länet.

Allmänhetens iakttagelser av rovdjur är en viktig källa som bidrar till en bättre uppskattning av länets rovdjursbestånd.

16.2 Regional adaptiv viltförvaltning

Kunskap om populationerna och förändringar hos dessa, kan bland annat användas till att styra förvaltningen så att stabila rovdjurspopulationer tillåts utan att detta i allt för stor grad påverkar möjligheten till jakt. Förvaltningen får inte heller resultera i så stora klövviltstammar att de orsakar oacceptabla skador på ungskog och trafik.

Avsikten är att integrera rovdjurs- och klövviltförvaltningen i så stor grad som möjligt och att det på Länsstyrelsen finns kompetens som har överblick över hela detta system så att en effektiv och framgångsrik förvaltning uppnås.

16.3 Skadeförebyggande åtgärder

De stora rovdjuren är en tillgång för vår natur och en del i ekosystemet men de orsakar också problem. För att minimera dessa problem ska i första hand skadeförebyggande åtgärder vidtas.

Uppdaterad och ingående information om förebyggande åtgärder kan fås från Viltskadecenter eller Länsstyrelsen.

16.4 Bidrag till skadeförebyggande åtgärder

Länsstyrelsen kan ge ekonomiskt bidrag till skadeförebyggande åtgärder, vanligtvis till rovdjursavvisande stängsel. Även andra åtgärder som har dokumenterad skadeförebyggande effekt och utveckling av åtgärder som

bedöms kunna ge tillräckliga skadeförebyggande effekter kan vara berättigade till bidrag.

16.5 Ersättning i samband med rovdjursrivna tamdjur

När Länsstyrelsen betalar ut ersättning för rovdjursrivna tamdjur görs det vanligen utifrån rekommendationer från Viltskadecenter. Vid större angrepp eller vid besvärliga omständigheter kan Länsstyrelsen betala ut ersättning för merarbete och kringkostnader.

För skador på hjortar utgår ingen ersättning eftersom de inte räknas som tamdjur och Länsstyrelsen är restriktiv med att lämna bidrag till skadeförebyggande åtgärder i vilthägn.

16.6 Akuta åtgärder vid rovdjursangrepp

16.6.1 Beredskap vid rovdjursangrepp

Länsstyrelsen har anställda och utbildade besiktningsmän samt kan vid behov låna in besiktningsmän från andra län. Länsstyrelsen har en beredskap som innebär att en besiktningsman ska finnas på skade-platsen snarast möjligt efter skadetillfället.

Skador orsakade av stora rovdjur, eller rapport om närgångna rovdjur, anmäls på ett särskilt telefonnummer – **070-785 01 22**.

Vid rovdjursangrepp kan besiktningsmannen besiktiga uppkomna skador och ge rådgivning och hjälp med insatser för att minska risken för upprepade angrepp. Länsstyrelsen har möjlighet att med kort varsel hjälpa till med det som behöver göras akut för att förhindra ytterligare skador. Länsstyrelsens personal är utbildade och kunniga i akuta förebyggande åtgärder.

16.7 Användning av hundar

Användning av hund kan vara mycket värdefullt och ibland helt avgörande i samband med arbetsuppgifter inom rovdjursförvaltningen. Länsstyrelsen ska ha tillgång till hundekipage som är tränat och godkänt för bland annat besiktning av skador vid rovdjursangrepp, kadaversök, närgångna rovdjur, skyddsjakt och eftersök.

16.8 Hantering av närgångna rovdjur

Den viktigaste faktorn när det gäller att undvika att rovdjur söker sig till bebyggelse är att se till att ingen lättåtkomlig föda finns tillgänglig. Detta gäller även i naturen, då djur som matas eller finner föda i närheten av människor snabbt kan förlora sin skygghet och söka sig till bebyggelse och människor. Uppträder djuren ändå i närheten av

bebyggelse, eller på annat sätt är närgångna, kan olika skrämsel-åtgärder vidtas.

16.9 Skyddsjakt

Som ett sista alternativ för att minimera risk för skador från rovdjur finns skyddsjakt, vilket innebär att man avlivar enskilda individer som ställer till skador som inte kan förbyggas eller åtgärdas på annat sätt. Naturvårdsverket har delegerat rätten att besluta om skyddsjakt till Länsstyrelserna.

Skyddsjakt kan tillåtas till exempel om individer har specialiserat sig på att ta tamdjur, eller om de regelbundet uppträder närgånget mot människor. Möjligheterna till skyddsjakt är begränsat av lagutrymmet och får bara ske under speciella omständigheter. Som grund för beslut om skyddsjakt ska risk för allvarlig skada, eller förvärrande av allvarlig skada, föreligga. Skyddsjakten får inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och det får inte finns någon annan lämplig lösning än skyddsjakt.

En mer ingående beskrivning av vad som gäller vid skyddsjakt finns i Naturvårdsverkets skrift ”Riktlinjer för beslut om skyddsjakt”.

16.10 Skyddsjakt med stöd av 28 § jaktförordningen

Enskild kan enligt 28 § jaktförordningen vid akuta situationer döda ett rovdjur för att skydda egna eller andras tamdjur. Rovdjuret får bara dödas om angrepp inte kan förhindras genom skrämsel eller annan lämplig metod. Sådana fall ska anmälas till Länsstyrelsen på telefonnummer **070-785 01 22.**

16.11 Populationsreglerande jakt

Populationsreglerande jakt på stora rovdjur kan tillåtas i form av licensjakt. Licensjakt kan användas för att uppnå olika förvaltningsmål, främst för att minska tätheten av rovdjur i ett område eller för att balansera stammen på en konstant nivå. Detta gäller endast under förutsättning att beslutade förvaltningsnivåer är uppnådda.

Enligt 23 § jaktförordningen gäller följande. Förutsättningen för att licensjakt efter björn, varg, järv och lo ska kunna tillåtas är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden.

Vid förvaltning genom jakt bör man också ta hänsyn till det totala predationstrycket (den sammanlagda effekten på bytesdjuren av alla rovdjur) och samspelet mellan rovdjursarter.

16.12 Förebyggande av illegal jakt

Illegal jakt på rovdjur kan ha flera orsaker, rädsla för rovdjur, angrepp på tamdjur, konkurrens om det jaktbara viltet, frustration över att inte kunna påverka sin situation eller missnöje med rovdjurspolitiken och förvaltande myndigheter. När motståndet tar sin mest extrema form kan det leda till att rovdjur dödas illegalt. Information och kommunikation anses vara ett viktigt redskap i arbetet med att minska den illegala jakten.

Illegal jakt på stora rovdjur är ett grovt jaktbrott och det polisiära arbetet med att stoppa denna verksamhet behöver fortgå. Länsstyrelsen ska vara polismyndigheten behjälplig i detta arbete.

16.13 Åtgärder för förbättring av genetisk status

Att rovdjurstammarna ska vara långsiktigt livskraftiga innebär att de dels ska finnas i tillräckliga antal, men också att de ska ha tillräckligt stor genetisk variation för att inte riskera att dö ut till följd av till exempel stora sjukdomsutbrott. Särskilt viktigt är den genetiska variationen för populationer med litet antal. För att uppnå målet om en vargstam med god genetisk status är det därför nödvändigt att nya gener tillförs vargstammen genom naturlig invandring eller aktiva åtgärder.

Naturvårdsverket och Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra åtgärder för att förstärka den svenska vargstammen genetiskt. Målsättningen är att vargstammen på lång sikt i första hand förstärks genom spontan invandring. Naturvårdsverket har rätt att besluta om flytt och utsättning av varg. Länsstyrelsens roll är att, på uppdrag av Naturvårdsverket, vid behov bistå i det praktiska arbetet.

16.14 Kunskapsuppbyggnad och forskning

Länsstyrelsen ska hålla sig informerad om de resultat som tas fram av den pågående forskningen runt stora rovdjur och införliva detta i förvaltningsarbetet. Länsstyrelsen ska vidare delta i utvärderingar av inventerings- och besiktningsmetodik samt förebyggande åtgärder.

16.15 Information och kommunikation

Förekomst av rovdjur väcker ofta starka känslor och behovet av information är stort. Aktuell och saklig information bör ges fortlöpande på regional och lokal nivå och innefatta informationsblad,

riktad information om rovdjur mot skolor, tamdjursägare, jägare och övrig allmänhet. Även informationsmöten ute i de områden som är närmast berörda av rovdjurens etablering bör hållas. Viltförvaltningsdelegationens ledamöter har ett ansvar att förmedla saklig information i sina roller som företrädare för myndigheter, näringar och olika intressen.

16.16 Finansiering av förvaltningen

Rovdjursförvaltningen finansieras med medel från Naturvårdsverket, Landsbygdsprogrammets medel för rovdjursstängsel samt Länsstyrelsens förvaltningsanslag.

Kostnaden för rovdjursförvaltningen är en politisk avvägning av hur stort ansvar staten ska ta för att förebygga konflikter mellan stora rovdjur och människa. Det beror också på hur detaljerad rovdjursinventeringen behöver vara, och vilka andra förvaltningsåtgärder som krävs för att nå rovdjurspolitikens mål. Det stora intresset för rovdjursförvaltningen ställer också stora krav på resurser till information och forskning.

Länsstyrelsens rapportserie 2016

1. Ensamkommande barn som försvinner – nulägesanalys, avdelningen för tillväxt
2. Vägvalsstyrning för transport av farligt gods – en inriktning mot en regional strategi, avdelningen för samhällsbyggnad
3. Ett steg närmare rökfri skola – förslag till fortsatt lokalt arbete, avdelningen för tillväxt
4. Stödstruktur för samverkan mellan företagsfrämjare och brobyggare för minoritetsgrupper, avdelningen för tillväxt
5. Manual vid misstanke om människohandel – skydd och stöd till människohandelsoffer 2015–2016, avdelningen för tillväxt
6. Elfiske i Stockholms län 2002–2014. Utvärdering av elfiske i 25 kustmynnande vattendrag, avdelningen för miljö.
7. Särskilt skyddsvärda träd i Stockholms län, avdelningen för miljö
8. Inventering av vattenvegetation i Stockholms län 2015, avdelningen för miljö
9. Nationella minoriteter – minoritetspolitikens utveckling 2015, avdelningen för tillväxt
10. Bostadsmarknadsenkäten Stockholms län 2016, avdelningen för samhällsbyggnad
11. Romsk inkludering – Årsrapport 2015, avdelningen för tillväxt
12. Bosättning av nyanlända – utmaningar och möjligheter i Stockholms län, avdelningen för tillväxt
13. Strategi för att motverka våld i nära relationer 2016–2020, avdelningen för tillväxt
14. Kunskap hjälper våldsutsatta äldre – utvärdering av utbildning inom äldreomsorgen, avdelningen för tillväxt
15. Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer, avdelningen för tillväxt
16. Stockholm 2025 – en utbildnings – och arbetsmarknadsprognos, avdelningen för tillväxt
17. Jämställdhet och mänskliga rättigheter – nulägesbeskrivning av kommunernas arbete, avdelningen för tillväxt
18. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2016, avdelningen för samhällsbyggnad
19. Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020, avdelningen för landsbygd
20. Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län – förvaltningsperiod 2016–2019, avdelningen för miljö

”

Länsstyrelsen arbetar för att Stockholmsregionen ska vara attraktiv att leva, studera, arbeta och utveckla företag i.

Länsstyrelsen Stockholm
Avdelningen för miljö
Telefon: 010-223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm